

Redaktionelt

Immanuel Kants almindeligt anerkendte status som én af de største i filosofihistorien har forhindret, at han nogen sinde har været egentlig glemt. Hans hovedværker, de tre **Kritikker**, der udkom i tidsrummet 1781-1790, er da også blevet læst som klassikere og har fremkaldt en strøm af kommentarværker igennem de forløbne to hundrede år. Alligevel har Kant-interessen naturligvis ikke været blot en historisk konstant. Forskellige perioder har haft hver sin Kant-opfattelse, sin læsning af værkerne med prioritering af nogle tekster under forbigåelse af andre. Og intensiteten og omfanget af interessen har varieret kraftigt - især afhængig af om perioden har betragtet Kant som (ganske vist u-omgængelig) **skikkelse i filosofihistorien** eller snarere har tillagt ham direkte aktualitet i en given situation og læst ham som **en samtidig**.

Kant har i historiens løb optrådt som en samtidig i flere omgange. Første gang, ikke overraskende, i den umiddelbare historiske samtid og eftertid, den tyske idealismes indledende fase. Selv om Kant var en vigtig inspirationskilde for denne tradition, kom hans position - set herfra - hurtigt til at tage sig ud som en "tøven", som det hedder i én af artiklerne i dette nummer af **SLAGMARK**. At netop samme "tøven" for en senere eftertid så kan bidrage til Kants fornyede aktualitet, er en anden historie.

Endnu et tilfælde af samtidighed med Kant udgør den såkaldte "ny-kantianisme" fra slutningen af forrige århundrede helt frem i tyverne. Denne retning, der eksempelvis repræsenteres af Marburger-skolen (Cohen, Natorp, Cassirer), har netop et "Tilbage til Kant" som valgsprog. Hvad der især karakteriserer denne Kant-renæssance, er at den overvejende gælder **Kritik der reinen Vernunft**, der her læses med henblik på erkendelsesteoretiske og metodologiske spørgsmål i tilknytning til videnskaber. For så vidt de andre **Kritikker** inddrages, sker det næsten udelukkende ud fra den horisont, som tolkningen af den første **Kritik** har afstukket. I den seneste fase af denne ny-kantianisme sker der en videreudvikling af de videnskabsteoretiske problemstillinger i retning af en mere omfattende kulturfilosofi (Simmel, Rickert, Weber og - som forceret kulmination - Spengler).

Med cirka hundrede års mellemrum starter altid en ny Kant-renæssance, kunne noget tyde på, for også i dag lyder der fra forskellige sider netop et "Tilbage til Kant". Igen skal det forstås snarere som Kants "tilbagevenden" i en ny situation og således ikke som en tilbagevenden af den "evigt samme" Kant: opmærksomheden samler sig nu mere om de senere **Kritikker**: **Kritik der praktischen Vernunft** og - især - **Kritik der Urteilskraft**, altså moralfilosofien og æstetikken, samt den "fjerde" **Kritik**, forstået som de historieteoretiske og politiske småskrifter. Det er denne fornyede Kant-interesse, der er udgangspunktet for dette

nummer af **SLAGMARK**. Dermed være dog ikke sagt, at den første **Kritik** helt lades ude af billedet. **Gilles Deleuze** vier den således de to første af de fire poetiske formuleringer, hvormed han vil sammenfatte den kantianske filosofi - eller, som han skriver, "hvad Kant har efterladt os til nutiden og fremtiden".

Nu er det dog langtfra et homogent eller entydigt billede, der tegnes af Kant i dette nummer (hvilket også ville være mistænkeligt i betragtning af den kritiske filosofis kompleksitet). Et par hovedlinjer i dette sammensatte billede kan nok bedst angives ved hjælp af den kritiske tænknings egen fremgangsmåde: at trække grænser mellem det forskelligartede og at antyde mulige forbindelseslinjer, altså såvel at skære igennem som at slutte forlig. For eksempel aftegner der sig straks en konflikt mellem **Deleuze** og **Sune Frølund**, når sidstnævnte i sin fremstilling af Kants praktiske filosofi afviser tolkningen af det kategoriske imperativ - princippet for viljens selvlovgivning - som et universaliseringsprincip. I denne forbindelse kritiserer Frølund "diskurs-etikken" (**Habermas**, **Apel**) for ikke at kunne begrunde imperativer som imperativer ud fra sådanne universaliserings-overvejelser. Tilsvarende afviser han gennem en analyse af det moralske jeg-begreb, at Kants moralfilosofi skulle være "monologisk" eller "individualistisk" og derfor have behov for en "dialogisk udvidelse" eller "intersubjektiv begrundelse".

De efterfølgende artikler handler alle om Kants æstetik, men nyttter også alle forbindelser til moralfilosofien. Især **Jørgen Dehs** viser den vigtige sammenhæng mellem den praktiske filosofi og æstetikken i **Kritik der Urteilkraft**. Kant vil nemlig i det naturskønne se et "tegn" på naturens kongruens med fornuftens etiske mål, et "symbol" på nødvendighedens indforståethed med friheden. Denne position betegnes som en "oplyst tøven", for så vidt som den ikke ophæver naturen i "subjektiviteten", som det sker i den umiddelbart efterfølgende historiefilosofi. Tanken udgør en vis afradikalisering af ideen om "menneskets udgang af dets selvforskyldte umyndighed" (jf. Kants tekst i **MAGASINET**) - og kan muligvis også bringes til at indgå i forbindelser med elementer af den moderne holismetænkning, som bliver omtalt i anmeldersektionen i dette nummer.

Mens **Jørgen Dehs** især fokuserer på det skønnes æstetik hos Kant og betegner det **ophøjede** som en slags fremmedelement i æstetikken (selv om han ser det som kunstfilosofisk det mest aktuelle hos Kant), er det netop dette - oftest under betegnelsen det **sublime** - der prioriteres i de sidste tre artikler. **Anton Ehlers** beskriver forskelle og ligheder mellem det skønne og det sublimes æstetik, blandt andet på baggrund af erkendelseslæren i den første **Kritik**. **Jean-François Lyotard** sammenfatter de vigtigste temaer i Kants analyse af det sublime, der her sættes i skarp kontrast til det skønne: det skønnes analytik beskrives som en art nostalgisk påberåbelse af en oprindelig æstetisk "barndom", kendetegnet ved umiddelbare følelser, fællesskab og værens nærvær, - en tabt tilstand, som det sublimes analytik nu udfører et sør-

gearbejde over. Lyotard antyder til slut den sublime æstetiks betydning for forståelsen af aktuelle tendenser inden for kunst, videnskab og det politisk-moralske område. Det sidstnævnte område udvikler **Anne E. Sejten** nærmere med afsæt i Lyotards bestræbelser for at synliggøre Kants "fjerde" **Kritik**, kritikken af den politiske fornuft. Hun påviser analogien mellem det kritisk filosofiske og det politiske niveau gennem en analyse af den reflekterende dømmekraft hos Kant, og skitserer på denne baggrund en mulig, aktuel forståelse af det politiske.

* * *

"Oplysning er menneskets udgang af dets selvforskyldte umyndighed". Sådan indledte Kant sit svar på det spørgsmål, han i 1784 var blevet stillet af **Berlinische Monatschrift: Was ist Aufklärung?** Denne lille tekst, der langt fra giver nogen helt entydig definition af sit emne, er i 1980'erne blevet reaktualiseret i den store debat om **det moderne**. Først af den nu afdøde franske idéhistoriker **Michel Foucault** og dernæst - udformet som en nekrolog over Foucault - af Sonning-pris modtageren **Jürgen Habermas**. Foucault læser Kants opsats som det første eksempel på, at den filosofiske tænkning reflekterer over sin egen nutid. Den indvarsler dermed det, som Foucault selv kalder modernitetens holdning: en ny måde at filosofere på, en ny filosofisk **etos** eller grænse-holdning, hvor den permanente kritik af vores historiske periode står i centrum. Habermas undrer sig på sin side over, at Foucault selv indskriver sig i denne Aufklärung-tradition og således tilsyneladende forlader sin tidligere kritik af modernitetens vidensformer. **MAGASINET** bringer disse tre aktuelle tekster i nye danske oversættelser samt en artikel af **Lars-Henrik Schmidt**, der også tager Foucaults Kant-læsning op.

* * *

SLAGMARK indeholder desuden en række anmeldelser og et debatindlæg om psykoanalyse og litteraturkritik i forlængelse af det foregående temanummer om Freud og Jung.